

**WZROST ZNACZENIA MUCHÓWEK ZADROWATYCH
(DIPTERA: PHORIDAE) W UPRAWIE PIECZARKI
AGARICUS BISPORUS (LANGE) IMBACH W POLSCE**

**THE GROWING IMPORTANCE OF SCUTTLE FLIES
(DIPTERA: PHORIDAE) IN MUSHROOM *AGARICUS BISPORUS* (LANGE)
IMBACH CULTIVATION FARMS IN POLAND**

Katarzyna Woszczyk, Zbigniew Uliński

Instytut Ogrodnictwa

ul. Konstytucji 3 Maja 1/3, 96-100 Skierniewice

katarzyna.woszczyk@inhort.pl

Abstract

Diptera are one of the most dangerous pests of mushroom *Agaricus bisporus* (Lange) Imbach. Insects causing damage to Polish mushrooms' farms belong to three families: Sciaridae, Phoridae and Cecidomyiidae. For several years there has been an increase in the incidence of Phorid flies, which until recently were considered pests of lesser importance than Sciarid flies. *Megaselia halterata* Wood is considered the dominant species in Poland. However, in one Polish mushroom farm another species of the family *Megaselia nigra* (Meigen) has been observed. The identification of this rare species signals the desirability of carrying out thorough faunistic investigations in mushrooms' farms in Poland.

Key words: mushroom, *Agaricus bisporus*, Fungus gnats, *Megaselia halterata*, *Megaselia nigra*

WSTĘP

Muchówki (Diptera) należą do najgroźniejszych szkodników pieczarki *Agaricus bisporus* (Lange) Imbach. Choć ich skład gatunkowy w uprawach grzybów jadalnych jest podobny na całym świecie, to stopień szkodliwości i dominacja poszczególnych gatunków różnią się w zależności od kraju. Muchówki wyrządzające szkody w polskich pieczarkarniach należą do trzech rodzin: ziemiórkowatych (Sciaridae), zadrowatych (Phoridae) oraz pryszczarkowatych (Cecidomyiidae). Sporadycznie spotykane są także muchówki z innych rodzin, jednak nie mają one większego znaczenia (Lewandowski 2006). Z dotychczasowych danych literaturowych wynika, że w polskich pieczarkarniach ziemiórkowate są najliczniej występującymi szkodnikami (Czajkowska 1984; Lewandowski 2006; Sakson 2008). Z kolei obserwacje własne wskazują na wzrost znaczenia muchówek zadrowatych (dane niepublikowane). Przez wiele lat uważane były za szkodniki o zdecydowanie mniejszym znaczeniu niż ziemiórkowate (Fletcher i in. 2008). Jednak wzrost

częstotliwości występowania zadrowatych był już w polskiej literaturze sygnalizowany (Dmoch 1993). W Polsce za dominujący gatunek zadrowatych uważana jest *Megaselia halterata* Wood. Jak podaje Lewandowski (2006) nasilenie ich występowania może być spowodowane zmianą technologii uprawy pieczarek, a także brakiem skutecznych preparatów zwalczających larwy tego szkodnika.

Zadrowate są rodziną muchówek poznaną w niewielkim stopniu. Fauna światowa liczy około 3400 gatunków tych owadów, z czego około 600 odnotowano w Europie, a 340 w Polsce (Durska 2007). Larwy tych muchówek można spotkać w różnych wilgotnych środowiskach: wodach ściekowych, kompoście, grzybach, martwych kręgowcach i bezkręgowcach. Niektóre gatunki są pasożytami stawonogów i kręgowców, w tym człowieka (McAlpine i in. 1981; Disney 1994). Z uprawą pieczarki związanych jest kilka gatunków zadrowatych należących do kosmopolitycznego rodzaju *Megaselia*. Według danych literaturowych w polskich pieczarkarniach występują trzy gatunki: *Megaselia halterata* Wood, *Megaselia nigra* Meigen oraz *Megaselia agarici* Lintner (syn. *M. bovista* Borgmeier). Szybko poruszające się osobniki dorosłe Phoridae można zaobserwować na ścianach hal uprawowych oraz powierzchni okrywy (Czajkowska 1984; Lewandowski 2006).

Zadrowate (Phoridae)

Występowanie

Masowe pojawianie się *Megaselia halterata* Wood w pieczarkarniach stwierdzono w Anglii już w latach 50 XX w. (Robinson 1977). Jednak do 1953 roku jedynym gatunkiem zadrowatych znanym z angielskich pieczarkarni była *Megaselia nigra* (Meigen). Samice tego gatunku składają jaja wyłącznie w świetle dziennym. Największa szkodliwość tej muchówki była zauważana w halach uprawowych w pobliżu drzwi. Późniejsze wprowadzenie bardziej wydajnych systemów wentylacyjnych wyeliminowało potrzebę otwierania drzwi i zmniejszyło ilość światła dostającego się do hal uprawowych. Te udoskonalenia techniczne spowodowały, że *M. nigra* przestała stanowić zagrożenie w uprawach pieczarek (Gratwick 1992; Disney 1994). *Megaselia halterata* Wood należy do groźnych szkodników pieczarek w Turcji (Erlor i in. 2009) i Hiszpanii (Navarro i in. 2014). Występowanie *M. halterata* nie ogranicza się do Europy, gdyż odnotowywano obecność tego gatunku m.in. w Ameryce Północnej (Disney 1994), Pakistanie (Babar i in. 2012), Australii (Clift 1979) oraz Nowej Zelandii (Disney 1994). W polskich zakładach pieczarkarskich zaobserwowano oba wymienione wyżej gatunki, przy czym *M. nigra* została wyhodowana w 2013 roku z uszkodzonych owocników pobranych z pieczarkarni zlokalizowanej na terenie Skierniewic (dane niepublikowane). Występowanie muchówek zadrowatych stwierdzono w halach

uprawowych w województwach: łódzkim, mazowieckim, lubelskim, dolnośląskim, opolskim, śląskim, świętokrzyskim, podkarpackim, podlaskim, wielkopolskim, zachodnio-pomorskim, pomorskim, kujawsko-pomorskim oraz lubuskim (dane niepublikowane). Szkodniki te, w zależności od lokalizacji i daty obserwacji, zwykle współwystępowały z muchówkami ziemniorkowatymi albo dominowały w danej uprawie (tab. 1)

Szkodliwość muchówek zadrowatych (Phoridae) w uprawach pieczarki

Larwy zadrowatych, w przeciwieństwie do larw ziemniorkowatych, są obligatoryjnymi mykofagami. *Megaselia halterata*, gatunek najczęściej spotykany w uprawach pieczarki, żeruje na rosnącej grzybni, przyczyniając się do spadku plonów (Czajkowska 1984; Scheepmaker i in. 1997; Lewandowski 2006; Erler i Polat 2009). Niewielka liczebność tego szkodnika nie powoduje znacznych strat w plonie, a za wartość krytyczną uważa się 100 larw w 30 g kompostu (Hussey 1961). Z kolei gatunki *Megaselia nigra* (Meigen) i *Megaselia bovista* mogą żerować również w owocnikach i trzonkach pieczarek, co powoduje dodatkowe straty w plonie. Ich cechą charakterystyczną jest to, że żerowanie rozpoczynają od wierzchołka owocnika, podczas gdy larwy muchówek ziemniorkowatych (Sciaridae) drażą tunele u podstawy trzonka i rzadko można je znaleźć w kapeluszu (Fletcher i in. 2008). Poza tym za szkodliwość pośrednią należy uznać możliwość przenoszenia przez dorosłe muchówki zarodników grzyba *Lecanicillium fungicola* powodującego suchą zgniliznę (Cross i Jacobs 1969; White 1981; Fletcher i in. 2008).

Opis szkodnika – ogólna charakterystyka zadrowatych (Phoridae) Imago

Długość ciała muchówek zadrowatych (Phoridae) wynosi 0,5–6 mm. Ich krępe, garbato wygięte po stronie grzbietowej ciało jest zwykle barwy brązowo-czarnej. Szczecinki są często zgrubiałe, w szczególności te, które znajdują się na głowie i odnóżach. Skrzydła zadrowatych są bezbarwne lub jasnobrązowe i mają charakterystycznie skróconą żyłkę kostalną, dochodzącą do połowy przedniego brzegu skrzydła (McAlpine i in. 1981; Durska 2007; Oosterbroek 2006). Poza tym na skrzydłach nie występują żyłki poprzeczne, a żyłki leżące na przednim brzegu skrzydła są grube, podczas gdy pozostałe są cienkie. Czułki zadrowatych są krótkie, trzyczłonowe, przy czym drugi człon jest zredukowany, a końcowy wyrostek (conus) znacznie powiększony. Wyrostek otoczony jest powiększonym trzecim członem czułka, na którym występuje zwykle 3-członowy biczyk. Brzuszna płytką przed narządem kopulacyjnym samców (tzw. hypopygium) jest często asymetryczna (Durska 2007).

Jaja

Jaja zadrowatych są gładkie i owalne, o wymiarach 0,2 × 0,5 mm (Czajkowska 1984). Składane są w miejscach o dużej wilgotności i mają dobrze rozwiniętą kutykularną strukturę (plastron) umożliwiającą oddychanie pod wodą w przypadku ich okresowego zalania (Durska 2007).

Tabela 1. Występowanie muchówek ziemiorkowatych (Sciariidae) oraz zadrowatych (Phoridae) w wybranych zakładach produkcyjnych na terenie Polski (dane na podstawie badań ankietowych) w latach 2010–2014

Table 1. The occurrence of fungus gnats and scuttle flies in some commercial mushroom farms in Poland (based on questionnaire surveys) in the years 2010–2014

Miejscowość Locality	Województwo Voivodeship	Kody według UTM Codes according UTM (Universal Transverse Mercator)	Lata obserwacji Years	Ziemiorkowate (Sciariidae) Fungus gnats	Zadrowate (Phoridae) Scuttle Flies
Gogolów	dolnośląskie	XSL3	2011	-	+
Lubianka	kujawsko-pomorskie	CD39	2014	++	++
Polski Konopat	kujawsko-pomorskie	CE22	2014	++	-
Toruń	kujawsko-pomorskie	CD37	2014	++	-
Chodel I	lubelskie	EB76	2014	+	-
Chodel II	lubelskie	EB76	2014	+	-
Dubów	lubelskie	FC45	2013 2014	++ ++	- ++
Trzebiszów Kol.	lubelskie	FC06	2011	+	-
Zakalinki Kolonia	lubelskie	FC48	2010	+	-
Murzynowo	lubuskie	WU33	2013	-	++
Dąbkowice Dolne	łódzkie	DC27	2014	-	++
Kolonia Zawada	łódzkie	DC20	2014	++	-
Maków	łódzkie	DC35	2010 2011 2013 2014	++ + - -	- + + +
Piotrków Trybunalski	łódzkie	DB19	2014	+	+
Skiermiewice I	łódzkie	DC45	2011 2012 2013	++ ++ -	++ ++ ++
Skiermiewice II	łódzkie	DC45	2012 2013	+ -	++ +
Wronowice	łódzkie	CC72	2013	++	-
Chodów	mazowieckie	EC88	2013	++	++
Kobylin	mazowieckie	DC94	2014	-	++
Nasilów I	mazowieckie	EC99	2014	++	-

Nasilów II	mazowieckie	EC99	2014	-	++
Nowe Opole	mazowieckie	EC88	2014	-	++
Nowosielec	mazowieckie	FC18	2010	++	+
			2011	++	++
			2013	-	+
			2014	+	-
Promna	mazowieckie	DC92	2013	-	++
Podnieśno	mazowieckie	EC89	2014	-	+
Kowale	opolskie	CB26	2013	-	++
			2010	++	-
			2011	++	-
Wysoka Głogowska	podkarpackie	EA75	2013	++	-
			2014	+	-
			2013	++	-
			2014	+	-
Siemiatycze	podlaskie	FD21	2013	++	-
Strzebielino	pomorskie	CF05	2014	++	-
Nowy Dwór Wejherowski	pomorskie	CF24	2013	-	++
			2013	-	++
Ćwiklice	śląskie	CA53	2013	-	++
Zagnańsk	świętokrzyskie	DB74	2011	-	++
Wręczyca Wielka	śląskie	CB53	2014	++	-
Chorzemin I	wielkopolskie	WT77	2014	-	++
Chorzemin II	wielkopolskie	WT77	2014	-	++
Karpicko	wielkopolskie	WT77	2013	-	++
Ląkie	wielkopolskie	WT87	2014	++	++
Lubnica	wielkopolskie	WT97	2013	-	++
Wielichowo	wielkopolskie	WT97	2013	++	++
Wioska	wielkopolskie	WT88	2013	-	++
			2014	+	-
Zbąszyń I	wielkopolskie	WT68	2014	-	++
Zbąszyń II	wielkopolskie	WT68	2014	++	++
Nowielin	zachodnio-pomorskie	VU98	2013	++	++

Szkodniki (pests): + pojedyncze osobniki; ++ powyżej 500 osobników; more than 500 individuals, - brak; lack

Larwy

Larwy są beznogie, koloru białokremowego lub jasnobrązowego. Przednia część ich ciała jest tępo zakończona i zwężona, a głowa nie jest wyróżniona. W ich rozwoju występują trzy stadia larwalne (Durska 2007; Lewandowski 2006). Pierwsze stadium jest metapneustyczne, tj. posiada przetchlinki tylko na ostatnim segmencie ciała. Z kolei dwa kolejne stadia są amfipneustyczne – z przetchlinkami na pierwszym i ostatnim segmencie. Owalne puparium, tzw. bobówka, jest zaostrome na końcach i zwykle posiada rogi oddechowe (McAlpine i in. 1981; Czajkowska 1984; Durska 2007).

Identyfikacja gatunków

Identyfikacja gatunków z rodzaju *Megaselia* jest możliwa jedynie w oparciu o samce. Samice należące do tego rodzaju cechuje podobna budowa morfologiczna. Jedną z ważniejszych cech diagnostycznych jest hypopygium – ostatni widoczny brzuszny skleryt odwłoka wraz z hypandrium – przedgenitalny sternit pierścienia odwłokowego samców (fot. 1 i 2).

Fot. 1. Hypopygium *Megaselia halterata* (Wood) (fot. M. Lewandowski)

Fot. 2. Hypopygium *Megaselia nigra* Meig (fot. M. Lewandowski)

W trakcie obserwacji własnych udało się oznaczyć dwa gatunki: *Megaselia halterata* (Wood) oraz *Megaselia nigra* Meig. Należy podkreślić, że osobniki *M. nigra* zostały wyhodowane w 2013 roku z owocników pobranych z pieczarkarni na terenie Skierniewic. Pieczarkarnia charakteryzowała się niedostatecznym poziomem sanitarnym, a uszkodzone owocniki zostały znalezione w pobliżu drzwi, gdzie samice tego gatunku miały możliwość złożenia jaj w świetle dziennym (dane niepublikowane).

Zarys biologii

Intensywność lotu zadrowatych jest uzależniona od przebiegu warunków pogodowych, a jej wzrost obserwuje się w temperaturze około 17 °C. Natomiast 13 °C to temperatura progowa, poniżej której muchówki nie latają.

Wietrzna pogoda oraz zmiersch i ulewne deszcze to również czynniki ograniczające lot muchówek. Słaby deszcz natomiast nie wpływa na spadek intensywności lotu tych owadów (Fletcher i in. 2008).

***Megaselia halterata* (Wood)**

Samce *M. halterata* (Wood) gromadzą się przy drzwiach hal uprawowych, a samice nalatują do pieczarkarni wabione zapachem grzybni (Fletcher i in. 2008). Grove i Blight (1983) wykazali atrakcyjność lotnych substancji wydzielanych przez grzybnię oraz słomę i nawóz kurzy dla zapłodnionych samic *M. halterata*.

Po dostaniu się do hal uprawowych samice składają jaja tylko w ciemności do kompostu z intensywnie rosnącą grzybnią (Czajkowska 1984). Atrakcyjność podłoża dla samic jest różna w zależności od stopnia przerośnięcia kompostu (Tibbles i in. 2005). Richardson i Hesling (1978) stwierdzili, że w warunkach laboratoryjnych *M. halterata* składa najczęściej jaj do kompostu po 7–12 dniach przerastania. W warunkach uprawy samice do składania jaj wybierają podłoże do 3 tygodni po wysianiu grzybni, a następnie dopiero po zbiorze owocników (Lewandowski 2006). Każda samica składa około 50 jaj. Długość rozwoju tego gatunku jest różna w zależności od panującej temperatury. W temperaturze 24 °C larwy wylęgają się z jaj już po 2 dniach, a okres ich dojrzewania wynosi 5 dni. Po kolejnych 7 dniach z powstałych poczwerek wylatują osobniki dorosłe. W niższych temperaturach okres rozwoju wydłuża się i np. w temperaturze 15 °C etapy poszczególnych faz rozwoju wynoszą odpowiednio 4, 14 i 28 dni (Gratwick 1992).

***Megaselia nigra* Meigen**

W warunkach naturalnych samica *M. nigra* żyje 16 dni, a samiec – 10. Samice składają również po około 50 jaj w ciągu życia. Jednak, w przeciwieństwie do poprzedniego gatunku, jaja umieszczają na owocniku lub u jego podstawy. Jest to przydatne kryterium identyfikacji poszczególnych gatunków tych szkodników. W temperaturze 18 °C po 3 dniach od momentu złożenia jaj wylęgają się larwy, a po kolejnych 5 dniach można zaobserwować ich poczwarki, z których po następnych 5 dniach wylatują dorosłe osobniki muchówek (Fletcher i in. 2008).

Możliwości zwalczania larw i osobników dorosłych zadrowatych (Phoridae)

Podstawową metodą ograniczającą występowanie muchówek w pieczarkarniach jest profilaktyka, polegająca na uszczelnieniu obiektów oraz przestrzeganiu zasad higieny na terenie hal uprawowych. Jednak w momencie zaobserwowania obecności muchówek zadrowatych w uprawie pieczarek może stać się konieczne ich chemiczne zwalczanie. Wykorzystanie natomiast preparatów biologicznych zawierających entomopatogeniczne nicienie *Steinernema feltiae* (Nematoda: Steinernematidae) zwykle nie przynosi spodzie-

wanych rezultatów (Scheepmaker i in. 1997; Navarro i in. 2014). Brak skuteczności wiąże się z rozmieszczeniem larw muchówek w podłożu. Zadrowate zasiedlają głównie kompost i w związku z tym zastosowanie nicieni lub larwicydów do okrywy powoduje, że szkodniki mają ograniczony kontakt z preparatem. Dane literaturowe dotyczące zwalczania larw muchówek w pieczarkarniach dotyczą głównie muchówek z rodziny ziemiorkowatych (Sciaridae) (Nickle i Cantelo 1991; Grewal i Richardson 1993; Jess i Kilpatrick 2000; Jess i Schweizer 2009).

W ostatnich 20 latach XX w. lista dopuszczonych do stosowania insektycydów w europejskich uprawach pieczarki była bardzo duża. Insektycydy zawierały następujące substancje czynne: malation, diazynon, metopren, permetryna, dichlorfos, chloropiryfos, deltametryna, karbofuran, bendiokarb, cyromazyna, diflubenzuron, triflumuron oraz azadirachtyna (Navarro i in. 2014). Obecnie w Unii Europejskiej zakres substancji czynnych zarejestrowanych do zwalczania szkodliwych muchówek w uprawach pieczarki zmniejszył się i obejmuje takie substancje czynne jak: malation, chloropiryfos, deltametryna, cyromazyna, diflubenzuron, triflumuron oraz azadirachtyna (Navarro i in. 2014). Diflubenzuron i cyromazyna nie są efektywne w zwalczaniu larw zadrowatych (Cantelo 1985), a deltametryna i azadirachtyna mają zastosowanie w zwalczaniu tylko dorosłych osobników muchówek (Navarro i in. 2014). Ponadto okazało się, że stosowane środki ochrony w uprawach pieczarki mogą niekorzystnie wpływać na strzępki grzybni, szczególnie w przypadku insektycydów z grupy inhibitorów syntezy chityny i tym samym przyczyniać się zarówno do obniżenia plonu, jak i jego jakości. Dodatkowo może pojawić się problem pozostałości środków chemicznych w owocnikach pieczarki (White 1992; Navarro i Gea 2006). W związku ze wzrostem znaczenia muchówek zadrowatych w uprawach pieczarki, w Turcji (Erler i in. 2008) podjęto badania nad zastosowaniem wyciągów roślinnych w zwalczaniu *Megaselia halterata* (Wood). W doświadczeniach wykorzystano wodne ekstrakty z następujących roślin: oman lepki (*Inula viscosa* L.), melisa lekarska (*Melissa officinalis* L.), wilżyna odmienna (*Ononis natrix* L.), oregano tureckie (*Origanum onites* L.), biedrzynek anyż (*Pimpinella anisum* L.), ożanka (*Teucrium divaricatum* L.) oraz preparaty handlowe opierające się na azadirachtynie pochodzącej z miodli indyjskiej (*Azadirachta indica* L.). Porównano je z dwiema kontrolami: bez zabiegów oraz z chloropiryfosem etylowym. Wszystkie zastosowane ekstrakty spowodowały redukcję liczebności dorosłych muchówek oraz zmniejszyły straty w plonie (Erler i in. 2008). Poszukiwanie alternatywnych sposobów ochrony pieczarki jest szczególnie ważne w aspekcie integrowanej ochrony, która na pierwszym miejscu stawia metody minimalizujące zagrożenie dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz środowiska.

W Polsce w Terminarzu Ochrony Pieczarek na lata 2016–2017 (Uliński i in. 2016) do zwalczania szkodników dozwolone są jedynie preparaty oparte

na diflubenzuronie, cyromazynie oraz środek biologiczny zawierający entomopatogeniczne nicienie. Diflubenzuron jest acylomocznikowym inhibitorem syntezy chityny i może być stosowany w formie podlewania do 3 dni po nałożeniu okrywy. Działa jednak tylko na larwy muchówek ziemniorkowatych, gdyż zadrowate żerują głównie w kompoście. Z kolei środek oparty na cyromazynie, zalecany do opryskiwania podłoża podczas przedostatniego mieszania podłoża w fazie fermentacji oraz do podlewania lub opryskiwania półek w ciągu pierwszych trzech dni po nałożeniu okrywy, jedynie ogranicza liczebność muchówek z rodziny zadrowatych.

PODSUMOWANIE

1. Wzrost liczebności muchówek zadrowatych w halach uprawowych wskazuje na potrzebę opracowania bardziej skutecznych metod zwalczania tych szkodników i stanowi cenną informację dla producentów pieczarki.
2. Stwierdzenie występowania rzadkiego gatunku *Megaselia nigra* obok pospolitego gatunku, jakim jest *Megaselia halterata*, sygnalizuje celowość przeprowadzenia dokładnych badań faunistycznych w polskich pieczarkarniach.

Podziękowania

Autorzy dziękują dr. hab. Mariuszowi Lewandowskiemu z Katedry Entomologii Stosowanej SGGW w Warszawie oraz dr. Piotrowi Szafrankowi z Pracowni Grzybów Uprawnych Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach za pomoc w oznaczeniu odłowionych muchówek oraz wykonanie zdjęć.

Literatura

- Babar M.H., Ashfaq M., Afzal M., Bashir M.H., Ali M.A. 2012. Efficacy of different insecticides against mushroom phorid fly, *Megaselia halterata* (Wood) in Punjab, Pakistan. *International Journal of Biodiversity and Conservation* 4(4): 183–188. DOI: 10.5897/ijbc12.015.
- Cantelo W.W. 1985. Control of *Megaselia halterata*, a phorid fly pest of commercial mushroom production, by insecticidal treatment of the compost or casing material. *Journal of Entomological Science* 20: 50–54. DOI: 10.18474/0749-8004-20.1.50.
- Clift A.D. 1979. The pest status and control of insects and mites associated with cultivated mushroom in Australia. *Mushroom Journal* 75: 113–116.
- Cross M.J., Jacobs L. 1969. Some observations on the biology of spores of *Verticillium malthousei*. *Mushroom Science* 7: 239–244.
- Czajkowska M. 1984. Muchówki (Diptera). W: Dmoch J. (red.), *Fauna pieczarkarni w Polsce*. SGGW-AR, Warszawa, s. 64–80.
- Disney R.H.L. 1992. A new species and new records of Phoridae (Diptera) from New Zealand. *Giornale Italiano di Entomologia* 6(31): 119–124.
- Disney R.H.L. 1989. Scuttle flies. Diptera, Phoridae. Genus *Megaselia*. *Handbooks for the Identification of British Insects* 10(8), 155 s.

- Dmoch J. 1993. Występowanie muchówek z rodziny ziemiorkowatych (Sciaridae) i zadrowatych (Phoridae) w pieczarkarniach w Polsce. *Pieczarki – Biuletyn Producenta Pieczarek* 20(2): 12–17.
- Durska E. 2007. Zadrowate (Phoridae). W: Bogdanowicz W., Chudzicka E., Piliński I., Skibińska E. (red.), *Fauna Polski – charakterystyka i wykaz gatunków*, tom II. Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa, s. 189–192.
- Erler F., Polat E., Demir H., Cetin H., Erdemir T. 2009. Control of the mushroom phorid fly, *Megaselia halterata* (Wood), with plant extracts. *Pest Management Science* 65: 144–149. DOI: 10.1002/ps.1658.
- Fletcher J.T., Gaze R.H. 2008. *Mushroom: Pest and Disease Control*. Manson Publishing, UK, 192 s.
- Gratwick M. 1992. Mushroom pests. W: Gratwick M. (red.), *Crop Pests in the UK*. Springer, s. 279–289. DOI: 10.1007/978-94-011-1490-5_56.
- Grewal P.S., Richardson P.N. 1993. Effects of application rates *Steinernema feltiae* (Nematoda: Steinernematidae) on biological control of the mushroom fly *Lycoriella auripila* (Diptera: Sciaridae). *Biocontrol Science and Technology* 3: 29–40. DOI: 10.1080/09583159309355256.
- Grove J.F., Blight M.M. 1983. The oviposition attractant for the mushroom phorid *Megaselia halterata*: the identification of volatiles present in mushroom house air. *Journal of the Science of Food and Agriculture* 34(2): 181–185. DOI: 10.1002/jsfa.2740340211.
- Hussey N.W. 1961. Recent work on the control of the Worthing phorid. *Mushroom Growers' Association Bulletin* 144: 495–505.
- Jess S., Kilpatrick M. 2000. An integrated approach to the control of *Lycoriella solani* (Diptera: Sciaridae) during production of the cultivated mushroom (*Agaricus bisporus*). *Pest Management Science* 56: 477–485. DOI: 10.1002/(sici)1526-4998(200005)56:5<477::aid-ps161>3.0.co;2-t.
- Jess S., Schweizer H. 2009. Biological control of *Lycoriella ingenua* (Diptera: Sciaridae) in commercial mushroom (*Agaricus bisporus*) cultivation: a comparison between *Hypoaspis miles* and *Steinernema feltiae*. *Pest Management Science* 65: 1195–1200. DOI: 10.1002/ps.1809.
- McAlpine J.F., Peterson B.V., Shewell G.E., Teskey H.J., Vockeroth J.R., Wood D.M. 1981. *Manual of Nearctic Diptera 1*. Agriculture Canada Monograph 27, 689 s.
- Navarro M.J., Gea F.J. 2006. Estudio de la fitotoxicidad del insecticida diflubenzuron en el cultivo de champiñón. *Estudio del nivel de residuos*. *Boletín de la Asociación Española de Cultivadores de Champiñón* 48: 32–34.
- Navarro M.J., Carrasco J., Gea F.J. 2014. Chemical and biological control of Diptera in Spanish mushroom crops. *Proceedings of 8th International Conference on Mushroom Biology and Mushroom Products (ICMBMP8)*, Nowe Delhi, India, s. 549–556.
- Nickle W.R., Cantelo W.W. 1991. Control of a mushroom-infesting fly, *Lycoriella mali*, with *Steinernema feltiae*. *Journal of Nematology* 23(1): 145–147.
- Oosterbroek P. 2006. *The European families of the Diptera. Identification, diagnosis, biology*. KNNV Publishing, Utrecht, Holandia. 204 s. DOI: 10.1163/9789004278066.

- Richardson P.N., Hesling J.J. 1978. Laboratory rearing of the mushroom phorid *Megaselia halterata* (Diptera: Phoridae). *Annals of Applied Biology* 88: 211–217. DOI: 10.1111/j.1744-7348.1978.tb00698.x.
- Robinson W.H. 1977. Phoridae (Diptera) associated with cultivated mushrooms in eastern North America. *Proceedings of the Entomological Society of Washington* 79: 452–462.
- Scheepmaker J.W.A., Geels F.P., Smits P.H., van Griensven L.J.L.D. 1997. Control of the mushroom pests *Lycoriella auripila* (Diptera: Sciaridae) and *Megaselia halterata* (Diptera: Phoridae) by *Steinernema feltiae* (Nematoda: Steinernematidae) in field experiments. *Annals of Applied Biology* 131: 359–368. DOI: 10.1111/j.1744-7348.1997.tb05165.x.
- Tibbles L.L., Chandler D., Mead A., Jervis M., Boddy L. 2005. Evaluation of the behavioral response of the flies *Megaselia halterata* and *Lycoriella castanescens* to different mushroom cultivation materials. *Entomologia Experimentalis et Applicata* 116(2): 73–81. DOI: 10.1111/j.1570-7458.2005.00272.x.
- Uliński Z., Szumigaj-Tarnowska J., Lewandowski M. 2016. Terminarz ochrony pieczarki na lata 2016-2017. *Pieczarki – Biuletyn Producenta Pieczarek* 44(2): 17–29.
- White P.F. 1981. Spread of the mushroom diseases *Verticillium fungicola* by *Megaselia halterata* (Diptera: Phoridae). *Protection Ecology* 3: 17–24.
- White P.F. 1992. The comparative effects of three formulations of diazinon on cropping of a hybrid and a non-hybrid strain of the cultivated mushroom *Agaricus bisporus*. *Annals of Applied Biology*, 121: 655–668. DOI: 10.1111/j.1744-7348.1992.tb03474.x.